

LESBRIEF

**BIJ MATHILDE, IK KOM JE HALEN
VAN INEZ VAN LOON**

Jonge Jury 2025

LEESFRAGMENT

Mathilde, ik kom je halen van Inez van Loon

'Ik weet het al,' lacht Marie. 'Va krijgt meer loon.'

'Geloof je het zelf?' mompelt tante terwijl ze uien begint te snijden.

Het korte nachtje breekt Mathilde op, ze blijft maar gapen. Ondertussen dwalen haar ogen af naar de Maria onder de stolp, er staat nu een emailen kan met fluitenkruid naast. Alsof de stolp altijd al hier op de kast heeft gestaan. Haar vorige leven lijkt zo ver weg. Hoe zou het zijn om hele dagen op te passen als de anderen weg zijn? Ze kan zich er niets bij voorstellen. En morgen is het al zover ...

'O nee! M'n mes schiet uit! Nu is de foto verpest.' Het huilen staat Fonske nader dan het lachen. 'Je kan hier ook haast niks zien,' moppert hij.

Mathilde is direct klaarwakker. 'Laat mij maar even.' Ze neemt het van hem over. 'Ik maak die foto wel recht voor jou. Mag de lamp al aan?' vraagt ze aan tante, die net weer jammert dat ze hoopt dat het slechte nieuws mee zal vallen.

Terwijl Marie op een stoel gaat staan om de petroleumlamp aan te steken, zet tante de aardappelen en uien op het vuur. Het wordt druk in huis, Rosalie komt binnen met Adelientje en Fientje. Ze hebben rode wangetjes van het buitenspelen en zien er moe en hongerig uit. Mathilde gaat bij tante kijken hoe ze hun pap morgen moet klaarmaken.

'Va komt er zo aan, moe,' zegt Prosper, die als eerste thuiskomt. Bezweet en vuil ploft hij op een stoel neer. 'De hele middag moeten sjouwen,' vertelt hij gewichtig aan Fonske.

'Ik dacht dat Kobe jou vandaag niet zou vinden?' doet Rosalie plagerig.

'Je kan je ook nergens goed verstoppen,' moppert hij.
Rosalie en Mathilde knipogen naar elkaar.
'Wat verwacht je?' glimlacht tante. 'Kobe is hier zelf als kind opgegroeid. Dus hij weet wel waar hij moet zoeken. Maar Prosper, wat gaat va ons straks vertellen?'
'Ik zou het niet weten.' Schichtig kijkt hij in de richting van zijn moeder en gaat dan verder met zijn verhaal. 'We wilden nog even paling gaan vangen op onze laatste vrije dag. Zag Adriaan ineens Kobe over de dijk aankomen. Nog geprobeerd om snel het water in te gaan en ons tussen het riet te verstoppen. Maar Kobe bleef net zolang staan loeren totdat-ie iets zag bewegen in het riet. En ja, toen waren we er natuurlijk allemaal bij. We moesten allemaal met natte kleren mee ...'
'Je had wel longontsteking kunnen oplopen,' moppert tante.
'Ach, moe, na tien minuten sjouwen waren we al opgedroogd.'
Fonske en Rosalie kijken hem bewonderend aan.
'Maar ...' begint tante.
'Dag vrouw. Dag moe.' Nonkel is met zijn oudste zonen binnengekomen. Bedremmeld staat hij midden in de kamer, zijn pet in de hand. 'Tja, ik moet iets bekennen ...'
'W-wat dan?' onderbreekt tante hem nerveus.
'De baas kwam vanmiddag bij de voorbereidingen kijken. En hij herinnerde mij aan een belofte die ik een tijd geleden heb gedaan,' begint hij aarzelend. 'Hij had er een aantekening van gemaakt in zijn boekje.'
'Welke belofte?' Tante klinkt schril.
Met grote ogen staren ze allemaal naar nonkel.
'Ik heb de meestergast beloofd dat ... dat ons Fonske mee komt helpen.'

'Fonske?! Maar je weet toch dat hij ...'

'Ja, ik weet het, vrouw. Helaas zit ik eraan vast, want ik sta bij de baas in het krijt. We hebben een groot gezin en de schulden zijn afgelopen winter hoog opgelopen. Niet alleen in de winkel, maar ik heb ook nog een grote huurschuld bij de baas.'

'Je hebt het vast weer in een dronken bui beloofd,' zegt tante verbitterd.

Schuld bewust buigt nonkel zijn hoofd. 'Ik heb het in een onbewaakt moment toegezegd, maar de meestergast heeft het meteen doorgebrieft aan de baas.'

'Mijn kleine Fonske.' Tante begint te snikken. Marie loopt naar haar toe en slaat een arm om haar heen.

'Je weet toch hoe het hier aan toegaat!' roept hij vertwijfeld uit. 'Anders verlies ik mijn werk. Dan hebben we niet te eten en ook geen dak boven ons hoofd. Er zitten genoeg werkloze mannen thuis in het dorp die maar wat graag vandaag nog mijn werk als steenmaker willen overnemen.'

Niemand heeft opgelet. Fonske is stilletjes naast zijn vader gaan staan. Hij trekt aan zijn mouw. 'Ik kom bij u werken, va,' belooft hij met een helder stemmetje. 'Maakt u zich geen zorgen, moe. Ik ben groot en sterk genoeg.'

'Je bent een goeie zoon.' Zijn vader drukt hem even tegen zich aan.

'Vandaar die kist met patatten en ajuinen,' snikt tante.

'Ja, het goede nieuws is dat we vanaf nu weer inkopen kunnen doen in de winkel.'

Vermoeid staat tante op. 'Ik ga het eten maar op tafel zetten.'

'Wacht even, ik ben nog niet klaar,' zegt nonkel. 'Ik heb de baas nog meer moeten beloven.'

Verschrikt kijkt iedereen hem weer aan.

'Tja, de baas heeft gehoord dat Mathilde bij ons woont en ik heb hem beloofd dat zij als ... afdraagster komt werken.'

Het duizelt Mathilde. 'Als afdraagster?' Vol ongeloof kijkt ze haar nonkel aan.

'Dat kan helemaal niet,' schampert Marie tegen hem. 'Wie moet er anders op de kleintjes passen?'

'Ja, Marie heeft gelijk,' zegt tante, die er weer bij gaat zitten. 'Mathilde past ook op de kinderen van de buurvrouw.'

'Tja ... Kobe heeft een plannetje bedacht zodat niemand meer thuis hoeft te zitten om op te passen en ... zo veel mogelijk mensen kunnen meewerken. Alle kleine kinderen worden bij elkaar gezet in de droogloods waar we ook schaften. Dan is er maar één oppas nodig.'

Met open mond staren tante en Marie hem aan. 'Één oppas?!' reageert Marie fel. 'Is Kobe zot geworden? Hoeveel kleintjes wonen er wel niet op het geleg?'

'Ach.' Nonkel haalt zijn schouders op. 'Nu kan je Fientje altijd tijdens de schafttijd zien?'

Boos valt Marie op een stoel neer en staart voor zich uit. Mathilde is al net zo ontdaan. 'M-maar u hebt toch een afspraak met mijn vader?'

'Ach, jouw vader ... Ik zou maar niet te veel meer op de man rekenen.'

'Hoezo?'

'Het gonst van de verhalen in de herberg. Je vader heeft een winkel gehuurd en nog een woonhuis. Want madame Lena wil niet achter de schoenmakerij wonen. Die Lena wil ook allemaal nieuwe meubelen. En je vader durft haar niets te weigeren, zeker nu ...'

‘Sst!’ gebaart tante.

‘O?’ schrikt hij. ‘In elk geval heb ik nog geen frank kostgeld voor jou gezien. En ik denk ook niet dat het ervan komt. Wees blij dat je hier een dak boven je hoofd hebt. Het is niet meer dan normaal dat je ook meehelpt en een steentje bijdraagt.’

Mathilde kan geen woord meer uitbrengen.

Troostend pakt tante haar hand vast. ‘Je leven is nu bij ons op het gelegg, lieve kind.’

De sfeer in huis is gelaten. Er wordt niet veel gesproken tijdens het eten. Met hun handen vissen ze aardappels uit de pan en dopen die in de ajuinsaus. Totdat Rosalie zachtjes tegen Fonske grinnikt. ‘Weet je dat we je moeten verstoppen als ze komen controleren?’

‘O?’

Prosper geeft haar onmiddellijk een trap onder tafel.

‘Ons Fonske mag nog niet werken,’ moppert ze binnensmonds. ‘Dat weet je zelf ook.’

‘Ach, Fonske komt zijn vader helpen,’ mompelt nonkel.

Tot nu toe heeft Marie nog geen woord gezegd. ‘Ja,’ zegt ze dan ijsig kalm. ‘Ja, het heet uw va helpen. Zo gaat het toch altijd bij de baas?’ Ze kijkt voor steun naar haar oudere broers, maar die staren angstvallig naar hun bord. Tante gebaart om haar mond te houden, maar Marie is niet meer te stoppen. ‘Ons hele gezin moet verplicht meewerken. Als kind begin je op de leeftijd van zes, zeven jaar. En dan ... dan kom je de rest van je leven niet meer weg. Niemand.’ Tranen van onmacht staan in haar ogen. ‘Hetzelfde zal mijn Fientje en later ook weer haar kinderen overkomen.’

Het is de waarheid die niemand ooit hardop durft uit te spreken. Het is doodstil. Iedereen zit met gebogen hoofd aan tafel, bang

voor wat er komen gaat. Vanuit haar ooghoek kijkt Mathilde naar nonkel, die rood van boosheid is.

'Zwijg!' Driftig slaat hij op tafel.

Dan staat hij op en wil hij uithalen naar Marie. Zonder een spoortje van angst kijkt ze hem recht in de ogen aan. Ze houden allemaal de adem in. Mathilde durft bijna niet te kijken. En ... Vermoeid laat nonkel zijn hand vallen. Hij loopt de deur uit en Marie vlucht gauw naar boven.

Mathilde is te moe om na te denken. Het enige wat er door haar hoofd gaat, is dat haar leven niet op de steenbakkerij zal zijn. Ze wil hier weg! Al heeft ze geen idee hoe ...

Een paar keer voelt ze de blikken van Rosalie. Als ze samen de tafel afruimen, klampt Rosalie zich aan haar vast. 'Mag ik met je mee?' smeekt ze bijna onhoorbaar.

LESMATERIAAL BIJ MATHILDE, IK KOM JE HALEN VAN INEZ VAN LOON

OPDRACHT 1

Lees het fragment uit *Mathilde, ik kom je halen* van Inez van Loon.

Op haar eerste vrije zondag krijgt Mathilde een **pamflet** dat ze in haar zak stopt om thuis goed te kunnen lezen. Maar daar krijgt ze de kans niet voor. Vlak nadat ze is begonnen met lezen neemt haar tante het van haar af, verscheurt het en stopt de snippers in de kachel.

“Makkers, kameraden

Onze lonen zijn te laag voor de zware onmenselijke arbeid die wij verrichten. De steenbakkersbazen worden met de dag rijker en wij met de dag armer. De wet op de kinderarbeid wordt door onze bazen niet nageleefd ...”

Met dit pamflet willen de **socialisten** in het boek de werknemers van de steenbakkerijen wijzen op de slechte werkomstandigheden en de rechten die ze hebben. Ze vertellen over De wet op de kinderarbeid. Deze wet moest een eind maken aan werkende kinderen jonger dan twaalf jaar. Er was helaas geen goede controle op de wet, waardoor er weinig veranderde.

Wat zou er verder op het pamflet hebben gestaan? Jij maakt dit pamflet af.

- Je start met een voorbereiding:
 - Maak een lijst van de slechte werkomstandigheden die in het fragment worden genoemd en bedenk wat er zou moeten veranderen voor de werknemers van de steenbakkerij.
 - Schrijf kort op wat je in het pamflet wilt vertellen over deze omstandigheden.
 - Zoek meer informatie over De wet op de kinderarbeid. Lees de informatie op deze website: <https://www.canonvannederland.nl/nl/kinderwetje>.
 - In het pamflet wil je de werknemers van de steenbakkerij oproepen om te **staken**. Schrijf op wat de werknemers over de staking moeten weten. De datum en het tijdstip van de staking bedenk je zelf.
- Schrijf nu het pamflet. Je neemt het eerste deel van het pamflet over (zie hierboven). Je vult dit deel aan met informatie die je in de voorbereiding verzameld hebt. Werk puntsgewijs en houd deze volgorde aan:
 - Wet op de kinderarbeid
 - slechte werkomstandigheden
 - wat er moet veranderen
 - informatie over de staking

OPDRACHT 2:

Mathilde woont met haar oom en tante op het geleeg. Dit is een soort wijk bij de steenbakkerij, waar de families wonen die in de steenbakkerij werken.

Afbeelding van de website: geleeg.be

De foto hierboven laat zien hoe het geleeg van de steenbakkerij er tegenwoordig uitziet. Het is nu in gebruik als museum.

- Maak een plattegrond waarop te zien is hoe het geleeg eruitzag toen Mathilde daar woonde. Welk beeld heb jij erbij? Baseer je op de informatie in het boek. Wat je niet weet, verzin je er zelf bij. Zorg ervoor dat de volgende onderdelen op de plattegrond staan:
 - de toegangspoort
 - het huis van de oom en tante van Mathilde
 - de schuur waar Rosalie zich wel eens verstopt
 - de steenbakkerij
 - het huis van de baas
 - het kantoor van Kobe
- Maak een **legenda** bij je plattegrond waarin je alle onderdelen opschrijft en nummert. Geef de onderdelen op de plattegrond hetzelfde nummer.

WOORDENLIJST:

- **het pamflet:** een stuk papier waarop kort en duidelijk een standpunt/mening staat. Een pamflet is meestal niet lang, is geschreven in gemakkelijke taal en kan eenvoudig verspreid worden.
- **de socialist:** iemand die het belangrijk vindt dat macht en rijkdom gelijk verdeeld is onder mensen.
- **staken:** samen met andere collega's een tijd niet werken om bij de werkgever betere werkomstandigheden af te dwingen
- **de legenda:** een lijst bij een (land)kaart of plattegrond waarop staat wat elke kleur, vorm of symbool betekent